

BOALA ȘI SĂNĂTATEA. ASPECTE SOCIO-MEDICALE

Sef Lucr. Dr. Mihail Cristian Pîrlog, Asist. Univ. Dr. Dan Bondari

Sănătatea și boala – concepte (I)

- Conceptele de boală și sănătate sunt concepte evaluative, fiind circumscrise de dezvoltarea cunoașterii biomedicale, de orientările intelectuale ale culturii, de sistemul axiologic al societății.
- Vor exista diferențe notabile în ceea ce privește statutul bolnavului și natura stării, considerată normală sau patologică, în funcție de tipul de societate și nivelul de dezvoltare la care a ajuns aceasta.
- În prezent, boala este definită în actul medical în urma aplicării unor standarde riguroase și a analizării temeinice a pacientului, definind starea de boală, creând rolul său social și astfel legitimând comportamentul bolnavului.

Sănătatea și boala – concepte (II)

- Există însă și factori care afectează negativ acest proces medico-social:
 - divergențe de opinii asupra diagnosticului, prognosticului, profilaxiei și tratamentului anumitor afecțiuni;
 - un adevărat fenomen al modei în tratarea unor boli;
 - alte implicări ale socialului și medicalului în actul medical.
- Boala și sănătatea nu pot fi deci definiție decât prin raportare la ființa umană privită entitate biologică, psihică și socială în același timp.

Sănătatea – concept, definiții (II)

- Conceptul de sănătate este, la fel ca și cel de boală, unul plurisemantic, semnificația sa înregistrând nuanțări în funcție de grupuri, clase sociale sau populații.
- În domeniul medical, sănătatea este privită de către patolog ca o stare de integritate, de către clinician ca lipsă de simptome și de bolnav ca o stare de bien-etre (A. Athanasiu, 1983).
- Sănătatea presupune mai multe dimensiuni (C. Herzlich):
 - absența bolii
 - constituție genetică bună, respectiv un capital biologic înnăscut
 - stare de echilibru a organismului dată de adaptarea individului la mediul de viață

Sănătatea – concept, definiții (I)

- Conform OMS (1946), sănătatea reprezintă starea de completă bunăstare fizică, mentală și socială, care nu se reduce la absența bolii sau a infirmității.
- Deținerea celei mai bune stări de sănătate de care este capabilă persoana umană este unul dintre drepturile fundamentale ale omului.
- Conceptul de sănătate a fost operaționalizat pentru a fi aplicat diverselor comunități socio-culturale, evaluările fiind făcute pe baza unor indici precum:

- morbiditatea,
- mortalitatea (generală și specifică),
- disconfortul,
- insatisfacția,
- deficiențele,
- invaliditățile,
- handicapul,
- indicele de dezvoltare umană.

Sănătatea – concept, definiții (II)

- Din punct de vedere biologic, sănătatea poate fi definită drept acea stare a unui organism neatinț de boală, în care toate organele, aparatele și sistemele funcționează normal (organism în homeostazie).
- Din punct de vedere psihic, sănătatea poate fi înțeleasă drept armonia dintre comportamentul cotidian și valorile fundamentale ale vieții asimilate de individ, reprezentând starea organismului în care capacitatea sa de a munci, a studia sau a desfășura activitățile preferate este optimă.

Sănătatea – concept, definiții (III)

- Din punct de vedere social sănătatea este starea organismului în care capacitățile individuale sunt optime pentru ca persoana să își îndeplinească în mod optim rolurile sociale (de prieten, vecin, cetățean, soț, părinte, cetățean etc.).
- Parsons definește sănătatea drept capacitatea optimă a unui individ de a îndeplini eficient rolurile și sarcinile pentru care a fost socializat.

Sănătatea pozitivă

- Sănătatea pozitivă are două componente (Downie, 1992):
- bunăstarea fizică, psihică și socială
- fitness – forma fizică optimă incluzând cei patru S (în engleză)
 - strenght – forță fizică
 - stamina – vigoare (rezistență fizică)
 - suppleness - suplețe fizică
 - skills – îndemânare (abilitate) fizică

Sănătatea – factori de influență

- Factorii care influențează starea de sănătate sunt (J. Bond, S. Bond, 1994):
- biologia umană: moștenire genetică, procese de maturizare, îmbătrânire, tulburări cronice, degenerative, geriatrie
- mediul: apa potabilă, medicamente, poluare, salubritate, boli transmisibile, schimbări sociale rapide
- stilul de viață: hrană, activități fizice, sedentarism, tabagism, alcoolism
- organizarea asistenței medicale: cantitatea și calitatea resurselor medicale, accesul la ele, relația dintre persoane și resurse în asistența medicală.

Criterii ale sănătății mintale

- conștiința clară a interesului personal
- conștiința limpede a interesului social
- auto-orientarea (capacitatea de a se conduce și orienta singur în viață)
- nivelul înalt de toleranță a frustrării
- acceptarea incertitudinii și capacitatea de ajustare la incertitudine
- angajarea în activități creatoare
- gândirea științifică, realistă și obiectivă
- auto-acceptarea
- angajarea moderată și prudentă în activități riscante
- realismul și gândirea utopică
- asumarea responsabilității pentru tulburările emoționale proprii
- flexibilitatea în gândire și acțiune
- îmbinarea plăcerilor imediate cu cele de perspectivă

Boala – concept, definitii (I)

- Conceptul de boală este și el mai multe dimensiuni.
- Din punct de vedere biologic, boala este o stare a organismului sau a unei părți din organism în care funcțiile sunt afectate sau deranjate de factori interni sau externi.
- Din perspectivă plurifactorială, boala poate fi definită drept o stare finală, rezultat al unei combinații a factorilor ecologici și comportamentali aflați în interacțiune cu predispozițiile genetice, care plasează statistic individul într-o situație de risc mărit, ca urmare a unei alimentații neraționale, dezechilibrate, de lungă durată, expunerii cronice la agenții patogeni ai locului de muncă, stresului vieții sau altor factori (R. Fitzpatrick, 1986).

Boala – concept, definitii (II)

- Boala reprezintă, mai mult decât o sumă de simptome, fiind un proces care chiar dacă nu conduce la modificări importante structurale sau funcționale, afectează psihicul individului ca o reacție la boală.
- Starea de boală, legitimată prin diagnostic, conduce la apariția unui comportament structurat în jurul acestei stări.
- Conștiința bolii conduce la manifestarea unor stresuri psihice majore și de lungă durată.
- Se diferențiază în acest sens anozognozia, negarea subiectivă sau nerecunoașterea bolii și opusul său, hipernozognozia, respectiv supraevaluarea subiectivă a simptomelor.

Boala – dimensiuni particulare (I)

- Pentru dimensiunile particulare ale bolii, literatura medicală anglo-saxonă a introdus următorii termeni:
- illness – realitatea subiectivă a bolii, ceea ce percepe bolnavul și nu suferința corporală, ci percepția individuală a unei schimbări negative în bunăstarea sa și în activitățile sale sociale.
- disease – realitatea biofizică a bolii, adică anomalia funcțională a structurii sau fiziologiei organismului.
- sickness – realitatea socioculturală a bolii, adică modelarea rolului social al bolnavului, formele de adaptabilitate socială a maladiei ori atribuirea etichetei de bolnav persoanei suferinde.

Boala – dimensiuni particulare (II)

- Boala presupune și anumite restricții modificând stilul de viață al individului și implicit afectând starea sa psihică:
 - restrângerea sau modificarea unor activități motrice sau fiziologice
 - limitarea sau suprimarea unor activități intelectuale sau profesionale
 - suprimarea unor activități extraprofesionale
 - modificarea relațiilor interpersonale în sensul diminuării contactelor cu cei apropiați
 - dereglarea raporturilor familiale sau conjugale
 - pierderea sau reducerea capacității de muncă și, implicit, a posibilităților asigurării subzistenței
 - dependența de alte persoane, mai ales în cazul apariției unor infirmități.

Boală vs. Devianță (I)

- Starea de boală depășește astfel limita biologicului, fiind o stare socială deviantă și de nedorit.
- Prin devianță se înțelege orice abatere de la regulile de conviețuire și imperativele de ordine ale unei forme de viață colective, iar comportamentul deviant este supus de obicei corecției, tratamentului sau pedepsirii de către agențiile de control social.

Boală vs. Devianță (II)

- Asocierea bolii cu devianța îmbracă trei forme (Scambler, 1986):
 - considerarea bolii ca devianță, și astfel, pe lângă devierea de la starea normală a organismului, starea de boală presupune și o deviere de la normele culturale stabilite cu privire la ceea ce se consideră sănătate, iar cel ajuns într-o astfel de stare trebuie să caute tratamentul necesar pentru a o elimina.
 - boala este o stare ce permite comportamentul deviant, făcând posibile noi modalități de manifestare a acestuia. Prin asumarea noului rol de bolnav, individul trebuie își asume drepturile și îndatoririle impuse de acest rol, în caz contrar, comportmentul său deviind de la obligațiile de rol
 - îmbolnăvirea deviantă sau stigmatizantă care poartă această etichetă pusă de nespecialiști. Punând diagnostice în virtutea unei autorități dobândite, medicul capătă o putere foarte mare din acest punct de vedere și poate influența persoana etichetată.
- Astfel, stigmatul unui individ ajunge să domine percepția și modul în care este tratat de către ceilalți. Statutul său deviant devine statut dominant și influențează în mod negativ evoluția sa ulterioară.

Boala – determinanți socio-culturali

- În funcție de semnificația socio-culturală dobândită de boală în societate, de apartenența indivizilor la medii culturale diferite variază și reacția acestora față de boală și durere, stări fiziologice părecum foamea sau durerea având și determinare socio-culturală.
- Dacă durerea este un indiciu al stării morbide sau premorbide a individului, atât contextul biologic cât și cel cultural au un anumit rol în definirea lor.
- Societatea în care se găsește individul devine factorul care condiționează formarea tipurilor de reacție individuală față de durere.
- Durerea este identică la toți indivizii având funcția de a provoca reacții de evitare a stimulilor nocivi pentru sănătatea individului, dar reacția față de durere este diferită, depinzând de mediul cultural al indivizilor.

Boala – clasificări (I)

- ▶ Clasificarea bolilor a ținut cont de mai multe criterii, pentru sociologia medicală fiind important criteriul frecvenței și al celor mai efecte asupra vieții colective a oamenilor. Există astfel mai multe clasificări.
- ▶ R.M. Coe (1970) propune următoarele tipuri:
 - ▶ infecto-contagioase
 - ▶ cronice
 - ▶ mintale

Boala – clasificări (II)

D. Field a luat în considerare patru criterii:

- ▶ durata episodului de boală
- ▶ prognosticul (posibilitatea tratamentului curativ și întinderea lui)
- ▶ gradul de disconfort (incapacitate sau handicap provocate de boală)
- ▶ gradul de stigmatizare (potențialul de autodegradare provocat de boală)

și a evidențiat astfel patru tipuri de boli:

- ▶ boli acute de scurtă durată (infecțioase: rubeolă, rujeolă, pneumonie)
- ▶ boli de lungă durată nestigmatizante (infarctul de miocard, diabetul zaharat)
- ▶ boli de lungă durată stigmatizante (cancer, SIDA, sifilis, scleroză multiplă)
- ▶ boli mintale (schizofrenia, isteria, fobiile)

Boala – clasificări – OMS, 1990 (III)

- boli infecțioase și parazitare
- tumori
- bolile sângelui, ale organelor hematopoietice și tulburări ale mecanismului de imunitate
- boli endocrine, de nutriție și metabolism
- tulburări mentale și de comportament
- bolile sistemului nervos
- bolile urechii și apofizei mastoide
- bolile ochiului și anexelor sale
- bolile aparatului circulator
- bolile aparatului respirator
- bolile aparatului digestiv
- boli ale pielii și ale țesutului celular subcutanat
- bolile sistemului osteo-articular, ale mușchilor și țesutului conjunctiv
- bolile aparatului genito-urinar
- sarcina, nașterea și lăuzia
- unele afecțiuni a căror origine se situează în perioada perinatală
- malformații congenitale, deformații și anomalii cromozomiale
- simptome, semne și rezultate imprecis definite ale investigațiilor clinice și de laborator
- leziuni traumatiche, otrăviri și alte consecințe ale cauzelor externe
- cauze externe de morbiditate și mortalitate
- factori influențând starea de sănătate și motivele recurgerii la serviciile de sănătate.